Ympäristövaliokunnalle

Asia: O 47/2025 vp Luonnonarvomarkkinoiden kehitys

Ympäristöministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien luonnonarvomarkkinoiden kehitystä ja haluaa nostaa esiin seuraavat näkökohdat.

Ministeriö näkee luonnonarvomarkkinoissa merkittävän mahdollisuuden kanavoida yksityistä rahaa luonnon tilan parantamiseen

Luontokadon pysäyttäminen on yksi yhteiskuntamme keskeisistä haasteista. Luontopääomasta huolehtiminen tukee myös ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumista ja on osa huoltovarmuutta ja kriisinkestävyyttä. Talous- ja turvallisuushaasteiden keskellä tarvitsemme kustannustehokkaita ja monia tavoitteita palvelevia toimenpiteitä luonnon tilan parantamiseksi. Luonnonarvomarkkinat ovat uusi ja kehittyvä toimintamalli, jonka tavoitteena on kanavoida yksityistä rahoitusta luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen, ennallistamiseen ja hoitoon. Ne tarjoavat mahdollisuuden yhdistää ympäristötavoitteet ja taloudellinen toimeliaisuus tavalla, joka tukee luonnon tilan parantamista ja elinkeinoelämän vastuullisuustyötä sekä voi luoda maanomistajille uusia toimeentulomahdollisuuksia. Erityisesti maaseudulla luonnonarvoyksiköt voivat avata uusia ansaintamahdollisuuksia ja tukea alueellista elinvoimaa.

Luonnonarvomarkkinoiden kehittäminen on ajankohtaista erityisesti EU:n ennallistamisasetuksen toimeenpanon näkökulmasta. Asetus edellyttää jäsenvaltioilta laajoja toimenpiteitä heikentyneiden ekosysteemien ennallistamiseksi ja sen arvioidaan aiheuttavan Suomelle vuosittain satojen miljoonien eurojen kustannukset. Julkinen rahoitus ei yksin riitä tavoitteiden saavuttamiseen, ja siksi tarvitaan uusia rahoitusmekanismeja ja yksityisen rahoituksen kanavointia ennallistamistyöhön.

Suomi edelläkävijä luonnonarvomarkkinoiden kehittämisessä

Vaikka luonnonarvomarkkinat ovat vielä varhaisessa kehitysvaiheessa, niillä arvioidaan olevan merkittävä potentiaali. Maailmanlaajuinen kehitys on ollut viime vuosina nopeaa ja luonnonarvoyksiköitä (nature credit) koskevia aloitteita on raportoitu olevan jo yli 50.[1] Nimenomaisesti luonnonarvojen tuottamista ja vaihdantaa koskien on annettu lainsäädäntöä Australiassa (Nature Repair Act 2023 (no 121, 2023)). Joulukuussa 2023 voimaan tullut laki on maailmanlaajuisesti ensimmäinen säädös, jossa muodostetaan juridinen

[1] https://pollinationgroup.com/global-perspectives/understanding-the-current-state-of-voluntary-biodiversity-markets/

toimintaperusta kansalliselle, vapaaehtoiselle luonnon monimuotoisuusmarkkinalle. Euroopassa erityisesti Ranska ja Iso-Britannia ovat tunnistettu edelläkävijöiksi. Eri maissa käytössä tai kehitteillä olevat mallit kuitenkin eroavat toisistaan.

Myös Suomi on mukana edelläkävijäjoukossa. Luonnonsuojelulain uudistus (2023) mahdollisti vapaaehtoisen ekologisen kompensaation. Luonnonsuojelulain 11 luvussa säädetään vapaaehtoisesta ekologisesta kompensaatiosta, jonka tarkoituksena on hyvittää luonnonarvojen heikentymistä parantamalla vastaavia arvoja muualla. Kompensaatio (engl. offset) on viimesijainen keino, jota sovelletaan vasta kun haittoja ei voida välttää tai minimoida. Lainsäädäntö määrittelee kompensaation toteuttamisen periaatteet, kuten luonnontieteelliset kriteerit, viranomaisvarmennuksen, rekisteröinnin ja pysyvyyden. Kompensaatioasetus (933/2023) määrittelee luonnonarvoyksikön (laissa luonnonarvohehtaari) laskennan ja tilan arvioinnin. Kompensaatiorekisterin ylläpidosta, luonnonarvohehtaareiden rekisteröinnistä ja niiden käytöstä vastaa ELY-keskus ja vuoden 2026 alusta Lupa- ja valvontavirasto LVV.

Suomessa voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa tällä hetkellä luonnonarvoyksiköiden käytön ekologiseen kompensaatioon. Tavoitteena on päivittää lainsäädäntöä niin, että tuotettuja luonnonarvoja voitaisiin jatkossa hyödyntää myös muihin luontotoimiin kuin ekologiseen kompensaatioon. Tulevaisuudessa luonnonarvoyksiköitä voitaisiin käyttää esimerkiksi yritysten luontovastuullisuuden osoittamiseen. Tämä lisäisi yksityisten toimijoiden osallistumismahdollisuuksia luonnon hyväksi tehtäviin toimiin.

Voimassa olevan luonnonsuojelulain vapaaehtoista ekologista kompensaatiota koskevien säännösten mukaisia hyvityksen ja heikennyksen yhtenäisiä ja tarkkoja laskentasääntöjä, hyvitysten pysyvyyttä, viranomaisvalvontaa ja kaikille avointa kompensaatiorekisteriä pidetään tieteellisessä kirjallisuudessa luonnontieteellisesti vakuuttavina ja hyväksyttävinä, eikä niihin kohdistu muutostarpeita, vaikkakin ekologisen kompensaation vapaaehtoisuuden katsotaan heikentävän säännösten ohjausvaikutusta. Vapaaehtoisuuteen pohjautuvia vaihdantamalleja löytyy mm. hiilimarkkinoiden puolelta, joista on voitu myös kerätä oppeja.

Luonnonsuojelulain mukainen järjestelmä täyttää hyvin myös kriteerit ja periaatteet, joita luonnonarvomarkkinoita varten ovat kansainvälisellä tasolla kehittäneet muun muassa Biodiversity Credit Alliance (BCA), International Advisory Panel on Biodiversity Credits (IAPB) ja World Economic Forum (WEF). Esimerkiksi Biodiversity Credit Alliance määrittelee hyväksyttäväksi mitattavan ja tietoon perustuvan luonnon monimuotoisuutta kuvaavan yksikön, joka on pysyvä ja lisäinen siihen nähden, mitä muuten olisi ollut olemassa (“A biodiversity credit is a certificate that represents a measured and evidence-based unit of positive biodiversity outcome that is durable and additional to what would have otherwise occurred”).

Tieteeseen pohjautuvat kriteerit sekä luotettava hallintomalli ehkäisevät viherpesua ja varmistavat, että ostaessaan yksiköitä luonnonarvomarkkinoilta luontovastuullisuuden osoittamiseksi yritykset ja muut toimijat investoivat luonnon kannalta suotuisiin toimenpiteisiin. Yritysten luontovastuun keskiössä on luontohaittojen ensisijainen välttäminen ja lieventäminen (ns. lieventämishierarkia). Luonnonarvomarkkinat tarjoavat näiden toimien lisäksi mahdollisuuden tehdä luonnon tilaa parantavia, luonnon kannalta positiivisia investointeja.

Markkinoiden käynnistämisen haasteet

Luonnonarvomarkkinoiden kehittämisessä on tunnistettu useita kysymyksiä ja haasteita, kuten mikä on julkisen vallan rooli markkinoilla, kysynnän ja tarjonnan kohtaanto, markkinaosapuolten oikeusturva, osaaminen ja investointihalukkuus, viherpesuepäilyt sekä välittäjäorganisaatioiden ja markkinapaikkojen puute. Näihin haasteisiin vastaamiseksi on valtioneuvostossa käynnistetty useita hankkeita.

Ympäristöministeriö julkaisee keväälläLuontoväittämä-oppaan, joka tukee yritysten viestintää ja raportointia luontovastuullisuudesta. Lisäksi käynnissä on selvitys luonnonarvomarkkinoiden toiminnasta ja organisoinnista, jossa hahmotellaan vaihtoehtoja välittäjäorganisaatioille ja markkinapaikoille (valmistuu marraskuun loppuun mennessä) milloin?). Verokannustimia luonnonsuojeluun ja luonnonarvojen tuottamiseen elinkeinotoimintana arvioidaan erillisessä tutkimushankkeessa yhdessä valtiovarainministeriön kanssa. Maa- ja metsätalousministeriön Pellervon taloustutkimukselta (PTT) tilaama selvitys luonnonarvomarkkinoista tuottajan näkökulmasta on juuri julkaistu 28.10.2025.

Ympäristöministeriö käynnistää lisäksi yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa hankkeen, jossa laaditaan pidemmän aikavälin suunnitelma ”tiekartta” luonnonarvomarkkinoiden kehittämiseksi. Tiekartta laaditaan yhdessä sidosryhmien kanssa.

Tiekartassa määritellään tavoitetila, siihen johtavat vaiheet ja tarvittavat toimet luonnonarvojen tuottajille, ostajille ja markkinan muille toimijoille. Tiekartan laadinnassa hyödynnetään suosituksia aiemmista selvityksistä.

Euroopan komissio julkaisi tiekartan Euroopan tasoisesta luonnonarvoyksiköiden ja -markkinan jatkokehittelystä kesäkuussa 2025. Suomi vaikutti aktiivisesti tiekartan sisältöihin ennakolta, ja Suomi on esitetty tiekartassa esimerkkinä. Ympäristöministeriö on nimennyt Suomen edustajan perustettavaan asiantuntijaryhmään, joka aloittaa toimintansa ennen vuoden vaihdetta. Asiantuntijatyöryhmän työtä tukemaan on perustettu pieni sidosryhmistä koostuva kansallinen neuvoa antava ryhmä seuraamaan kehitystä EU-ssa. Se myös tukee kansallista jatkovalmistelua.